

dogmatičar koji djeluje u Zagrebu pokazuje kako pod kraljevstvom Božjim valja razumijevati Božje spasenjsko djelovanje o ljudskoj povijesti. Kako je Bog u Kristu zauzet za svakog čovjeka, kraljevstvo Božje oslobađa ljude od tjeskobne brige o samome sebi i otvara ih za druge: »Vjernik Novoga zavjeta, koji vjeruje u Kraljevstvo Božje, gleda svoju situaciju kao oslobođenu nemoći svojstvene čovjeku. Baš zahvaljujući zbilji Kraljevstva Božjega, otvaraju se nove mogućnosti i perspektive, novi izlazi i pomaci« (207).

U trećem se odjeljku nalazi i predavanje dra Antona Stresa o »Pravdi i miru; o čemu Crkva ne smije šutjeti« (337—361), koje je održano 2. svibnja 1988. te u sarajevskom dnevniku *Oslobođenje* dalo povoda za marksistički napad na predavača, ali i hrabrosti urednika da objavi autorov odgovor u istom listu. Ovdje je i prilog mr. Ivice Puljića o »Devet soljeća spominjanja bosanske biskupije« (325—336) koji je nadahnuo profesore Vrhbosanske bogoslovije da u srpnju 1989. organiziraju povijesno-teološki simpozij povodom tog značajnog crkvenog jubileja. U želji da redovnike predstavi biskupijskim svećenicima teolog redovnik, organizatori su povjerali dru fra Luki Markešiću temu: »Uloga redovništva u Crkvi i svijetu« (311—324). Od profesora Franjevačke teologije iz Sarajeva koji su do ljeta 1989. sudjelovali na tribini, u knjizi je objavljen rad dra fra Mire Vrgoča o »Grijehu i pomirenju u svjetlu biskupske sinode 1983« (233—249) i dra fra Velimira Blaževića o »Novom zakoniku kanonskog prava« (270—290).

U trećem dijelu zanimljivo je predavanje mons. Vladimira Stankovića: »Pastoralni problemi i perspektive naših iseljenika« (432—457). Tu se nalaze i rad Dubravka Horvatića o »Religioznim elementima u novijem hrvatskom pjesništvu« (407—419) kao i splitskog filozofa dra Ante Kusića »O parapsihologiji i religiji« (420—435).

Kao profesor Svetog pisma bogoslovima i svećenicima posebno preporučujem radove B. Dude i A. Starića. Ove i ostale teme objavljene u knjizi odjek su vjerničkog razmišljanja iz povijesne situacije Crkve i svijeta posljednjih dva-desetak godina; s tog stanovišta knjiga predstavlja ponudu za meditativno čitanje znakova vremena. Može se naručiti na adresu: Knjižara Vrhbosanske bogoslovije, Svet. Markovića 5, 71000 Sarajevo.

NA IZVORIMA BAŠTINE

Frane Bego: Kaštel-Kambelovac i Kaštel-Gomilica, »Bijaći«, društvo za očuvanje kulturne baštine, Kaštel-Kambelovac, 1991.

Drago Šimundža

Smještena između starohrvatskog Solina i povijesnih Bijaća, Kaštela se s jedne strane odlikuju prirodnim ljepotama i plodnošću, a s druge svojim narodnim korijenima i kulturnom baštinom. Sve je to činilo i čini da se o njima često pišu rasprave i tiskaju knjige. Jedna od najnovijih upravo je novoizšla povijest Kambelovca i Gomilice iz pera uglednog Kambelovčanina mgra, don Frane Bege, dugogodišnjeg prepozita splitskog kaptola, kanonika u miru i aktivnog člana župskog kolegija konkatedralne župe sv. Petra u Splitu.

Djelo je opsežno i zanimljivo. Na svojih 850 stranica sažima povijesnu stvarnost Kambelovca i Gomilice u široku panoramu rada i života, duhovnog i materijalnog rasta i razvoja ovih mjesta od njihova postanka pod vrljetima Kozjaka i spuštanja na more do naših dana. Autor je u svjetlu opće i na-

cionalne povijesti pretražio mnoge arhive, prostudirao rasprave o kaštelanskoj prošlosti i sadašnjosti, historijske dokumente i stare listine, davne kronike i crkvene matice, toponimiku i onomastiku, porijeklo i prezimena starih i novih Kambelovčana i Gomiličana, društveni život i narodne običaje, seljenja i nemire, sakralne i kulturne spomenike, borbu za opstanak i narodnu svijest, društvene odnose i življenje, duhovnu misao i crkveni život — te sve to sustavno obradio i izložio u povijesnu cjelinu, zasebno o jednom i drugom mjestu (o Kambelovcu oko 700 str. i o Gomilici 140 str.).

Posebna je pažnja posvećena povijesti župa, crkvenom radu i životu; no, kako rekosmo, nisu izostala ni druga područja. Uključeno je sve, poglavito iz starijih, manje poznatih razdoblja, do čega se moglo doći. Doneseni su mnogi podaci s brojnim ilustracijama o svim vidovima crkvenog i društvenog, narodnog i nacionalnog opstanka i razvoja jednog i drugog mjesta. Historijski su dokumenti prema svojoj namjeni i važnosti utkani u narativnu sintezu ili su cjelovito doneseni u prilogima.

Ukratko, obje su ove studije, posebno kambelovačka, uzete u obzir veliko povijesno razdoblje i opsežno gradivo. Zahvaljujući znanju i upornosti autora, uspješno su istražile i sintetizirale bogatu građu, raščlanile je i sustavno izložile u nizovima povijesnih, geografskih, demografskih, imovinskih, gospodarskih, zemljoradničkih i obrtničkih, pravnih i običajnih crkvenih, župskih, kulturno-prosvjetnih i drugih vidova rada i života na ovim prostorima. Svi oni zajedno daju živu sliku dugotrajnog rasta današnjeg Kambelovca i Gomilice u njihovu povijesnom hodu i iskonskoj borbi za razvoj i opstojnost.

Golema je vrijednost ovog naoči jednostavnog, a višestruko uspjelog djela. Ona se prije svega očituje u raznolikom faktografskom bogatstvu, istraživanju i utvrđivanju podataka, koji su za svaku znanost, posebno za povijest, nezaobilazna osnovica cjelovitijim kritičkim radovima. Ova knjiga je u tome pravi eldorado. Krije u sebi tisućljetnu baštinu, korijene i povijesni tijek vremena, fakte i događaje u kojima se ogleda mukotrpan ali svijetla prošlost mnogih pokoljenja. I premda predstavlja samo kamačak u golemu mozaiku povijesne baštine, veliki je doprinos nacionalnoj svijesti i kulturi. I općoj hrvatskoj historiografiji. Na temelju ovakvih radova moguće je graditi nove sinteze, autentično u različitim područjima povijesti i znanosti.

Autor je, čini se, upravo za tim išao. Svjestan faktografske važnosti podacima je posvetio najviše brige. Koliko je u to uložio truda, dobro znadu svi koji se poput njega bave primarnim istraživanjem. U tom smislu, hoteti donijeti što više materijala, namjerno je više težio za iznošenjem izvornog gradiva nego za uskom monografijskom obradom i selektivnim postupcima.

Jednostavan u izlaganju, narativan i jasan, Bego se stalno drži svog istraživačkog principa; dokumenti su mu zlatna nit koja dominira: bilo kao navodi unutar pojedinih segmenata, bilo kao posebni odjelci, npr. u popisima iz starih matica i listina, bilo kao zasebni prilozi u dodatku. Brojne su pri tome ilustracije i bilješke, reference, koje upućuju na egzaktnost, točnost podataka i izlaganja.

U jednu riječ, ove su dragocjene studije, posebno kambelovačka, uzete u obzir veliki povijesni raspon i golem materijal. Uspješno su ga istražile i izložile. Zahvaljujući svemu tome obje su monografije, primarno glavna, kambelovačka, višestruko značajne. U njima su obrađeni važni aspekti crkvenog i društvenog života kroz milenijsku povijest današnjeg Kambelovca i Gomilice. Preporučujemo ovo vrijedno djelo i savjetujemo župnicima da rade na monografijama svojih župa